

pártaktivisták ellen. A letartóztatottak között található még 28, a múltban politikailag nem osztályozható elem, továbbá két parasztpárti és hat liberális elem. A Belügyminisztérium Iași tartományi Igazgatósága által letartóztatott 119 személy közül 96 olyan vasgárdista, aki a szervezet újjászervezésén dolgozott és bujtogatott. A Belügyminisztérium Bákó Tartományi Igazgatósága által letartóztatott 76 személy közül 57 vasgárdista, 15 pedig politikailag nem kategorizálható elem. A Belügyminisztérium Ploiești Tartományi Igazgatósága által letartóztatott 65 személy közül 44 vasgárdista, akik megpróbálták újjászervezni a mozgalmat, segélyt gyűjtöttek a mozgalom számára, szabotálták a szocialista ipart, röpcédulákat osztogattak és a rendszer ellen bujtogattak embereket. Hasonló esetekkel találkozhatunk a többi tartományban is. Ebből az következik, hogy a vasgárdisták megkezdték az újjászervezési tevékenységet politikai terrorizmust alkalmazva a párttagok ellen és arra buzdítva az eddig politikailag el nem kötelezett elemeket, hogy vegyenek részt a népi demokratikus rendszer ellen szervezett aknamunkákban. Mellékelve csatoljuk a letartóztatottak országos, központosított listáját.⁷⁰

Nedelcu M[ihai] ezredes

A III. Csoportfőnökség „C” alosztályának főnöke⁷¹

ACNSAS, fond Documentar, dos. 53, vol. 3, 4–6. f. Géppel írt román nyelvű jelentés magyar fordítása.

108.

Gyorsírásos feljegyzés a Belügyminisztérium 1958. szeptember 16–18. közötti operatív gyűléséről (részlet)

Bukarest, 1958. szeptember 16.

A gyűlést szeptember 16-án 9 órakor Gheorghe Pintilie miniszterhelyettes altábornagy elvtárs nyitotta meg. Ezt a gyűlést azért hívták össze, hogy elemezzék a munka menetét az utolsó gyűlés óta eltelt időszakban. A szó Alexandru Drăghici miniszter elvtársé, aki előadja a minisztérium vezetésének beszámolóját. A beszámoló után hozzászólásokra kerül sor, így⁷² [...] Kovács Mihály elvtárs – Magyar Autonóm Tartomány:

A Magyar Autonóm Tartományon belüli állambiztonsági szervek munkája az említett időszakban a BM-től kapott utasításoknak megfelelően zajlott. (Az 1957. november végén lezajlott, a tevékenység elemzésével foglalkozó ülésen meghozott feladatoknak megfelelően.⁷³) Az informatív-operatív tevékenység alapján kiderült,

⁷⁰ A listát nem közöljük.

⁷¹ A BM III. Csoportfőnökség „C” alosztálya belső dokumentációs célokat szolgált. Statisztikákat és kimutatásokat készített a folyamatban lévő nyomozásokról, valamint tartományonként, havi lebontásban a letartóztatások alakulásáról.

⁷² Az egyes tartományok vezetőinek hozzászólásai közül csak a Kovács Mihályét közöljük.

⁷³ Az 1957. december 2–3-án megtartott értékelő gyűlésről lásd a 93. és 94. sz. iratot.

hogy ebben az időszakban az ellenséges elemek tovább folytatták a népi-demokratikus államrend elleni intenzív tevékenységüket, amit a Magyar Népköztársaságbeli ellenforradalmi események és az imperialista államok agresszív akcióinak hatására indítottak. [Az imperialista államok akciói] bátorították a belső ellenforradalom tevékenységét. A Magyar Autonóm Tartomány informatív-operatív szervei a [Belügy]minisztérium vezetése által meghatározott feladatok szellemében, az ellenforradalmi elemek gyilkos akcióinak megelőzésére a következő intézkedéseket hozták:

Az operatív nyilvántartást az említett időszakban kiegészítettük 1.668 azonosított és nyilvántartásba vett gyanúsítottal. A veszélyesebb személyek aktívabb követéséért 91 körözést indítottunk és 38-at lezártunk 81 ellenséges személy ellen. Jelenleg 494 hírszerzési akció folyik az ellenséges személyekkel szemben. A gyanús akciók és gyanús egyének tömörülésének nyomkövetésére, a követett gyanús személyek informatív ellenőrzésére 608 ügynökünk van, akik közül 102 ügynököt ebben az évben szerveztünk be, és 121 konspiratív lakásunk van, ezek közül 24-et ugyancsak ebben az évben létesítettünk. Habár az informatív akciók során elértünk egyes eredményeket az új beszerzésekkel és az ügynökhálózattal való jobb minőségű munkával, az informatív tevékenységünkben nem sikerült minden hiányosságot kiküszöbölnünk. Ez [a hiányosság] megnyilvánul a jelenlegi operatív szükséglethez viszonyított meg nem felelő létszámú ügynökben is. Ennek a helyzetnek következtében még 180, kellően fel nem derített ügyünk van, valamint 92, ügynökeink által le nem fedett községünk.

Az említett hiányosságok annak tulajdoníthatók, hogy még nem sikerült munkánkat úgy megszervezni, hogy a 15., 70. és 95. sz. parancsokat teljes egészükben végrehajtsuk. Nem minden esetben sikerült lelkiismeretességet és küzdő[szellemet] felkelteni az operatív dolgozóknak a feladatok végrehajtásában. Egyes felelős beosztású dolgozókkal szemben, akik elhanyagolták a feladatok végrehajtását, és nem szolgáltak követendő példaképpel az alárendelt tisztek előtt, bizonyos esetekben megalkuvó volt a magatartásunk, csak a legutóbbi időben foganatosítottunk adminisztratív intézkedést Ion Negrea százados, a sepsiszentgyörgyi osztály helyettes főnöke, és Csergő János százados, Csíkszereda járás főnöke ellen. Eddig elnéztük komoly hiányosságaikat, ami negatívan befolyásolta a [szervezetünk] tevékenységét.

A jelentés készítésekor a MAT területén lévő 226 községből csak 136 volt lefedve informatív szempontból, ez több mint 60%-ot jelent. Nem megfelelő a helyzet Marosvásárhely járásban, ahol 38 községből 18 község informatív szempontból lefedetlen, és Udvarhely járásban, ahol 28 községből 16 nincs ügynökökkel lefedve. A nyomozások megsokasodása és a községek informatív lefedésének említett hiányosságai miatt nem tudtuk teljesen megelőzni az ellenséges elemek ellenforradalmi tevékenységét, akik változatos módszereket használnak az államrend elleni akcióikban. Így az ellenforradalmi elemek tevékenységének jellemzői ebben az időszakban a következők voltak: kísérletek a szervezett együttműködésre, az

ellenforradalmi szervezetek nacionalista jellegűvé formálása, a párt és a kormány által hozott intézkedések aláaknázása, terrorista és diverziós akciók a párt- és állami szervek képviselői ellen, a mezőgazdaság szocialista szektora elleni lázítás.

A magyar nacionalista elemeket az ellenforradalmi akcióikban támogatták a papság reakciós képviselői, főleg a római katolikus klérus. Egyes papok, Márton Áron hívei prédikációkkal, vallásórákkal stb. lázították a népet, több esetben aktívan részt vettek felforgató szervezetek [tevékenységében]. Négy római katolikus pap vett részt a csíkszeredai Fodor Pál mérnök vezette felforgató szervezetben, ő az Erdélyi Párt Csík megyei képviselője volt, ő kezdeményezte egy revizionista célú ellenforradalmi szervezet létrehozását. A szervezet célja Erdély kérdésének a megoldása volt, három lehetséges módon: Erdély hozzácsatolása egy kapitalista Magyarországhoz az imperialista hatalmak segítségével; Erdély két részre osztása, ezzel egyidejűleg egy lakosságcsere; vagy egy független, kapitalista társadalmi rendszerű Erdély. A szervezet az akcióiban való részvételnél számított a volt nagybirtokosokra, a nacionalista értelmiségiekre és más ellenséges elemekre. A szervezet tagjait átadták a bíróságnak és elítélték. Az akció véghezvitelében, akárcsak más esetekben, a nyomozó szerveinknek megfelelő módszerek használatával, és a BM 120. sz. parancsának alkalmazásával sikerült teljesen felderíteni Fodor Pálnak és cinkosainak tevékenységét.

A Magyar Népköztársaságban zajló ellenforradalmi események hatására Sepsiszentgyörgyön Nagy László⁷⁴ a Magyar Népköztársaságbeli „Petőfi-kör” mintájára létrehozott egy ellenforradalmi jellegű, öttagú magyar nacionalista szervezetet, *Kossuth-kör* néven.⁷⁵ A szervezet célja a magyar sovén nacionalista hangulat fenntartása, a fiatalság nacionalista szellemben való nevelése, és a Román Népköztársaság államrendje elleni küzdelem volt. A kitűzött cél eléréséért a szervezet több titkos gyűlést tartott, ezeken különféle történelem- és magyar nacionalista könyveket vitattak, ezzel bizonyos nacionalista tézisek alátámasztásával próbálkoztak. A szervezet vezetője, azért hogy zavartalanul végezhesse gyilkos tevékenységét, befurakodott a Román Munkáspártba. [Nagy László] a *Librăria Noastră* [állami könyvtérjesztő hálózat] felelőse is volt, ebben a minőségében, amikor találkozott a tantestület [tagjaival], megpróbálta ezeket, emellett egyes református papokat is, arra bírni, hogy terjesszék az ifjúság körében a nacionalista eszméket. Az akciót „Csaba” és „Vargyasi” ügynökök irányításával sikerült felfedni, ők idejében jelezték a szervezet vezetőjének és bűntársainak tevékenységét.

A *Kossuth-kör* nacionalista eszméinek befolyása termékeny talajra talált egyes fiatal sepsiszentgyörgyi magyarok körében is, akik hasonlóképpen hozzákezdtek egy *Székely Ifjak Társasága* nevű ellenforradalmi szervezet megalakításához, amely

⁷⁴ Nagy László (1917-?). A Kossuth-kör ellen indított eljárás elsőrendjű vádlottja; börtönbüntetésének súlyosságáról és további sorsáról nincs információnk.

⁷⁵ A Nagy László vezette Kossuth-kör tevékenységét Kovács György dolgozta fel a marosvásárhelyi katonai ügyészség irattárának használatával: *Ecoul revoluției ungare din 1956 în regiunea Mureș Autonomă Maghiară în lumina documentelor de arhivă. Anuarul Arhivelor Mureșene IV*, Tîrgu-Mureș, 2005, 203–208. p.

9 tagot foglalt magába, célja a demokratikus rendszer elleni fellépés lett volna abban az esetben, ha a magyarországi ellenforradalom áttérjedne Erdélyre is. A szervezet vezetője, Szalai Attila⁷⁶ (egy kizsákmányoló elem fia) feladatként azt jelölte ki, hogy toborozzanak új tagokat (akiket előzőleg leellenőriznek), és jussanak fegyverhez a Milícia szerveinek megtámadásával és lefegyverzésével. Ugyanakkor elhatározták lázító tartalmú röpiratok készítését és terjesztését. A szervezet tagjait vérszerződésre és a szervezeten belüli tevékenységre kötelezték. A tagok többsége az iskolában is nacionalista nevelést kapott Erős[s] János osztályfőnöktől,⁷⁷ akit elítéltek a *Kossuth-kör*-ben való tevékenységéért.

A szervezet nyomozásában összekapcsolták az informatív intézkedéseket az operatívakkal, mert létezett egy információ, amely szerint a tagok egy magyar nemzetiszínű szalagos koszorút és röplapokat szándékoznak elhelyezni a sepsiszentgyörgyi székely vértanúk emlékművénél. Március tizenötödike környékén leest szerveztünk, *így sikerült* a szervezet tagjainak egy részét tett közben elfogni. A 18 letartóztatott közül 9-et elítéltek, a többieket, mivel egészséges⁷⁸ származásúak voltak, [tettük] feldolgozása után szabadlábra helyeztük, egyeseket tanúként használtunk a tárgyaláson.

Pintilie miniszterhelyettes elvtárs: Voltak bizonyítékok [ami alapján] szabadlábra helyezték őket? Vagy csak mert fiatalok voltak és egészséges származásúak?

Drághici miniszter elvtárs: Lassabban ezzel a származással.

[Kovács elvtárs]: Ez a szervezet két éven át folytatta tevékenységét, röplapokat is terjesztett. Az elfogásukkor 15–16 éves fiatalok is voltak, akik nem vettek részt minden ülésen. [Azért] hogy kivonjuk az ügynökeinket az akcióból, tanúként használtuk őket a tárgyaláson és a vizsgálat során, és ezeket helyeztük szabadlábra. Egyes papok adáz ellenségei a szocialista rendszernek. Főleg a római katolikus papok, Márton Áron püspök hívei folytattak nyílt lázító tevékenységet, többször felhasználva erre az egyház ünnepeit. Az elindított felderítő nyomozások keretében követték a Gyergyó járási alfalusi római katolikus plébános, Sántha István ellenséges tevékenységét, aki főleg a mezőgazdaság szocialista átalakítása ellen uszított. Ez a pap kijelentette a misén, hogy a római katolikus papok kötelessége a mezőgazdaság kollektivizálásának megakadályozása. Az informatív tevékenység alapján kiderült, hogy Sántha István rendszeresen ellátogatott Márton Áronhoz, hogy jelentse a kifejtett ellenséges tevékenységét, és hogy utasításokat kérjen. A fent említett személyt letartóztattuk, és vizsgálat folyik ellene.⁷⁹ Hasonló akciókkal

76 Szalai Attila (1932–1959), letartóztatásakor (1958. március. 30.) a sepsiszentgyörgyi textilgyár géplakatos. A Kossuth-Körben való részvétele miatt 18 évre ítélte a kolozsvári Katonai Törvényszék. A marosvásárhelyi Securitate börtönében töltött vizsgálati fogság után Szamosújvárra vitték, itt halt meg tisztázatlan körülmények között.

77 Erős János (1921–1997), letartóztatásakor (1958. június. 25.) a sepsiszentgyörgyi 1. sz. Líceum (volt Mikó Kollégium) tanára. A Kossuth-Körben való részvétele miatt 15 év börtönre ítélték. Közkegyelemmel 1964. augusztus 3-án szabadult, és előbb a sepsiszentgyörgyi vágóhídon, majd egy kisipari termelőszövetkezetben dolgozott, később a Székely Nemzeti Múzeumban volt restaurátor.

78 Azaz közép- vagy szegényparaszt, illetve munkásnak tekintett származású.

79 Sántha István (1926–), Dávid Gyula adatbázisában szerepel 1956-os elítéltként. Sorsáról nincs információnk.

köveztük és tartóztattuk le a Csík járási, Tusnád községi Páll Gyula és a Gyimesközéplek községi Bálint Árpád római katolikus papokat.⁸⁰

A protestáns vallásfelekezetek képviselőinek ellenséges akciói egyes esetekben szervezett formát öltöttek. Ez év folyamán akciók keretében köveztük a „Bethánia” szervezetbe tömörült református papok egy csoportját, ez a szervezet lázító tevékenységet végzett, megtiltotta tagjainak az ország politikai és kulturális életében való részvételt azért, hogy megakadályozza a párt és a kormány politikájának megvalósítását. Mivel a szervezet ellenforradalmi tevékenysége konkrét formát öltött, az öt aktív vezetőt letartóztattuk és elítéltük. Más protestáns papok magyar nacionalista jellegű uszító akciókat kövezték el a templomokban tartott prédikációikkal. Az oklándi (Udvarhely járás) Kelemen Imre unitárius esperes, az Erdélyi Párt volt tagja arra törekedett, hogy a hívek körében azt terjessze, hogy Erdély Magyarországhoz tartozik, [és] arra biztatta a híveket, hogy harcoljanak a magyar nemzet megmentéséért. Egy prédikációjában Horthy volt kormányzót idézte fel, akit a magyar nép megmentőjének tekintett. Hasonló akciókkal azonosították az Udvarhely járási homoródújfalui Végh Mihály unitárius papot is, aki az ígéhirdetéseiben a hívek körében ugyancsak a magyar nacionalista érzelmek felkeltésére törekedett azt hirdelve, hogy Erdély Magyarországhoz tartozik. Mindkét lelkészt letartóztatták és vizsgálat folyik [ügyükben].⁸¹

Ebben az időszakban a tiltott szekták egyes tagjainak részéről az ellenséges tevékenység erősödését rögzítettük, főleg a 421/1955. sz. [minisztertanácsi] rendelet alkalmazása után, amikor egyes vezetőket szabadlábra helyeztek a börtönökből, [akik] hozzákezdtek a szekták illegális tevékenységének újjászervezéséhez. A betiltott „Jehova tanúi” szekta tagjainak egy csoportját követve kiderült, hogy az egyes szökevény egyének vezetése alatt áll, akik hamis okmányokkal bujkáltak. Megkezdtek a szekta újjászervezését, tevékenységüknek még hangsúlyozottabb összeesküvő jelleget adtak. Esméik terjesztésére három titkos nyomdát használtak, ahol több ezer példányban sokszorosítottak az Egyesült Államokból származó broszúrákat. Erős népellenes tevékenységet folytattak, arra biztatták a tagokat, hogy ne kapcsolódjanak be a mezőgazdaság szocialista szektorába. Az akciók keretében két csoportot köveztünk, beleértve 33 jehovista vezetőt [is]. Hasonló ellenforradalmi tevékenységet folytatott a tiltott óhitű ortodox szekta három vezetője, akiknek a Kézdivásárhely járási Kovászna városban volt egy csoportjuk. A két tiltott szekta aktív vezetőit a három szökevényvel együtt letartóztattuk és elítéltük.

Egyes esetekben ellenforradalmi elemek rátértek terrorista és diverziós cselekményekre is. 1958 februárjában szerveink tudomására jutott, hogy Nagy Sámuel vezetésével egy ellenséges elemekből álló csoport terrorista akciók elkövetésére készül Kádár János elvtárs, a Magyar Szocialista Munkáspárt első titkára ellen,

80 Páll Gyulát 8 év börtönre ítélték a Szoboszlai perben, Bálint Árpád politikai elítéltről nincsenek részletes adatok.

81 Kelemen Imrét és Végh Mihályt az EMISZ perben ítélték el, 1959-ben.

aki a Magyar Népköztársaság kormányküldöttségének látogatása alkalmából Marosvásárhelyen tartózkodott.⁸² Azonnali intézkedéseket fogantatosítottunk a bejelentés kivizsgálására. Mikor ez bebizonyosodott, hozzákezdünk a terrorista akció megelőzésére a terroristák őrizetbe vételével, akiket átadtak az igazságszolgáltatásnak és elítéltek. A csoport tagjai ellenséges nacionalista elemek, kisajátított nagybirtokosok leszármazottai voltak.

A 03515 sz. katonai egységnél szolgálatot teljesítő Gheorghe Untartu közlegény, aki a málnásfürdői kőbányánál dolgozott, 1958. június 23-án éjszaka a vasúti vágányra helyezett egy csille-tengelyt, hogy a Bukarest-Marosvásárhely járatot kisiklassa. [Ez] azonban nem okozott zavart, mert a vonat félrelökte az akadályt a vágányról. A vizsgálat során a fent nevezett elismerte, hogy diverziós céllal helyezte el a csille-tengelyt, hogy kisiklassa a vonatot. [Ügyét] az igazságszolgáltatáshoz továbbították, amely elítélte.

Folyó év júliusában Tóth Géza, a Marosvásárhely járási IFET alkalmazottja szabotázs céllal, hogy tönkretegye a turbinát, egy 5-6 kilós követ dobott abba a csatornába, amely az üzem turbináját látta el vízzel. [Ezután] teljesen kinyitott helyzetbe állította azt a váltókart, amely a csatornába torkolló cső vízáteresztését szabályozta, hogy megnövelje a víz sebességét, és az könnyebben tudja besodorni a követ a turbinába. A vizsgálat során kiderítettük, hogy a fent nevezett mindezt szabotázs céljával tette, és átadtuk az igazságszolgáltatásnak, amely elítélte.⁸³

Ellenséges elemek a párttagokkal szembeni gyűlöletükben terrorista tetteket követtek el. Így Szígyártó Domokos⁸⁴ és Finna Dávid⁸⁵ 1957 júliusában és szeptemberében is rálőtt az Ozsdola községi párt-alapszervezet titkárának házára gyilkossági szándékkal. A két fent nevezett [személy] nacionalistaként ismert, és kapcsolatban állt a Pusztai és Jeges vezette terrorista bandával, amelyet 1955-ben számoltak fel szerveink.⁸⁶ A terroristákat átadták az igazságszolgáltatásnak és elítélték.

A különféle volt magyar fasiszta pártok tagjai az utóbbi időben fokozták aknamunkájukat a mezőgazdaság szocialista átalakításában is, és mindenféle módszerekkel arra törekedtek, hogy megakadályozzák a kollektív gazdaságok jó működését. Jellegzetes Gyárfás György,⁸⁷ az Imrédy-párt fontos tagjának esete, aki kapcsolatai révén ellenséges szándékkal szivárgott be a Marosvásárhely

82 Az eset részleteiről, valamint a csoport tagjainak sorsáról nincsenek információink.

83 Tóth Géza sorsáról nincs információnk.

84 Szígyártó Domokos (1933–1959), ozsdolai születésű molnár. Fegyveres szervezkedés vádjával 1958-ban tartóztatták le. A kolozsvári Katonai Törvényszék 1959. január 30-án halálra ítélte, és Szamosújváron végezték ki, 1959. április 20-án. Forrás: *Analele Sighet*. 7. București, Fundația Academia Civică, 1999, 344–352. p.

85 Finna Dávidot 1958. szeptember 6-án tartóztatták le Ozsdán. Illegális fegyvertartással, fegyverkereskedelemmel, valamint hivatalos személyek ellen elkövetett merénylettel vádolták, mivel Szígyártó parancsára 1958 februárjában az ozsdolai Néptanács elnökét próbálta meggyilkolni. 1959. január 31-én életfogytiglani kényszermunkára ítélte a kolozsvári Katonai Törvényszék. 1964 áprilisában szabadult. Személyi dossziéja: ACNSAS, fond Informativ, dosar 2500, 2 vol.

86 A Pusztai–Jeges bandáról lásd a 12. sz. iratot.

87 Gyárfás György nem tartozott az Imrédy-párt Maros megyei vezetői közé (Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond CC PCR, Secția Organizatorică, dosar 147/1948, 193 f.).

járásbeli Dózsa György község kollektív gazdaságába, és rövid időn belül a kollektív gazdaság elnöke lett. Ebben a minőségében szándékosan rossz intézkedéseket hozott, hogy felbomlassza a kollektív gazdaságot, amelyek nyomán jelentős károkat okozott a gazdaságnak és rossz hangulatot teremtett a tagok között. A gazdákkal folytatott négy szemközti beszélgetéseiben arra biztatta őket, hogy ne iratkozzanak be a kollektív gazdaságba, mivel az egyéni gazdaságokban jövedelmezőbb a munka. Fent nevezett ellen felderítő nyomozás [folyik], ezek nyomán intézkedéseket foganatosítunk ellene.⁸⁸

A jelentős időszakában a Magyar Autonóm Tartomány BM szerveinek a hírszerző-operatív munkának köszönhetően sikerült azonosítani Mikulich Tibor szökésben levő háborús bűnöst, akit a magyar hatóságok köröztek, mert 1944-ben horthysta kapitányként a magyar kémelhárításnak dolgozott és leleplezte a Bajcsy-Zsilinszky [Endre] vezette ellenálló csoportot, [és] részt vett őrizetbe vételében és kihallgatásában is. Később az ellenálló csoport tagjait kivégezték a fasiszta szervek. A szökött személy azonosítására és elfogására egy sor informatív-operatív módszert használtunk, valamint ezek kombinációját, amelyek a várt eredményre vezettek. A szökevényt 8 bűntársával együtt őrizetbe vették, jelenleg vizsgálat folyik ellenük annak megállapítása érdekében, milyen tevékenységet folytatott [Mikulich] az alatt, amíg a Román Népköztársaságban bujkált.⁸⁹

Ez év folyamán felderítő nyomozás keretében követték az Udvarhely járási Erdőfüle községben élő Deák Gézát, akit azzal gyanúsítanak, hogy egy felforgató csoport tagja.⁹⁰ „Gál” ügynök irányításával és „Sárosi László” [fedőnevű] ügynök beépülésével kiderült, hogy a követett személy tagja az „Erdélyi Magyar Ifjak Szövetsége” ellenforradalmi szervezetnek. A szervezet kitűzött célja új tagok toborzása volt, a szervezetbe csak olyan nacionalista személyeket lehetett bevonni, akiket előzőleg leellenőriztek. A tagok esküt tettek, és tagsági díjat fizettek. A szervezet [célja] a népi demokratikus államrend elleni küzdelem, a székelység más nemzetiségekkel való vérkeveredésének megakadályozása, és a mezőgazdaság szocialista átalakítása elleni lázítás volt. Szándékukban állt a román nemzetiségű községek kútjainak megmérgezése. A szervezet terveinek és feladatainak véglegesítésére egy szervezeti szabályzatot állítottak össze. Eldöntötték, hogy a szervezet vezetése Sztálinvárosban [Brassó] legyen, alosztályai Udvarhely, Csík, Sepsiszentgyörgy és Székelyudvarhely járásokban legyenek. A szervezet 17 tagját letartóztatták, a teljes szervezet felderítése és azonosítása folyamatban van.⁹¹

Ebben az időszakban a volt román nacionalista pártok tagjai, a nemrég eltávolított tisztek és más elemek is fokozták ellenséges tevékenységüket. Szerveink felderítő nyomozást folytattak egy ellenforradalmi csoport ellen, amelynek

88 További sorsáról nincs információnk.

89 Mikulich Tibor esetéről lásd Lőrincz György: *Feketében*. Erdélyi Gondolat Kiadó, Székelyudvarhely, 1996, 143–148. p.

90 Deák Géza (1930–?), 1959-ben ítélték el az EMISZ-perben.

91 Az 1959-ben megtartott három EMISZ-perben összesen 77 személyt (más adatok szerint 76 személyt) ítélték el.

vezetője Petru Trandafirescu, a Titu járási parasztpárt ifjúsági tagozatának tagja volt. A szervezet programja a demokratikus rendszer megdöntése volt (az imperialista országok segítségével), aminek következtében az állam vezetését a parasztpárt vette volna át. Miután konkretizálódott a szervezet aktív tagjainak tevékenysége, 7 személyt letartóztattak és elítéltek. Csíkszeredában egy sor vasgárdista személy Dobre Pislea volt politikai elítélt vezetésével ellenforradalmi szervezetbe tömörült, hogy ellenséges akciókat hajtsanak végre a Román Népköztársaság kormánya ellen, és ébren tartsák a miszticizmust és a vasgárdista eszméket. Titkos gyűléseket tartottak, ahol a vasgárdista tanítás anyagait dolgozták fel. Hasonlóképpen, rendszeresen hallgatták az imperialista rádiók adásait, [főleg a] híreket, ezeket tovább is adták. Rágalmazó jellegű verseket írtak egyes haladó [szellemű] írókról. A vasgárdista eszmék terjesztésén és tanulmányozásán kívül a csoport tagjai intenzív uszító munkát folytattak a tanulók között a mezőgazdaság szocialista átalakítása ellen. A szervezet létezését és kezdeti tevékenységét „Capriceanu” ügynök jelezte, aki azonban nem örvendett teljes bizalomnak, főleg a szervezet vezetője részéről, ami miatt beszerveztük „Radu Simion” ügynököt is, akinek révén azonosíthattuk a tevékenységüket, és rátérhettünk a szervezet felderítésére. Hasonlóképpen felderítettük a Vasile Dobrin volt csendőr vezette szervezetet is. [A szervezetnek] Nagypatakon és Sepsiszentgyörgyön voltak tagjai. Kitzűzött céljuk: az országunkban lévő államrend elleni küzdelem mellett élénk lázító tevékenységet folytattak a mezőgazdaság szocialista átalakítása ellen is. A szervezet öt tagját átadták az igazságszolgáltatásnak és elítélték.

A jelentésben jelzett időszakban a szerveink letartóztattak és átadtak az igazságszolgáltatásnak 164 ellenforradalmi elemet, közülük 81 [személyt] nyomozás során, a többieket vizsgálat, a dolgozók feljelentései és bejelentései alapján. Az összes letartóztatott közül 120 magyar nemzetiségű, a többi más nemzetiségű.

A meglevő ügynökhálózattal végzett szakképzettebb munkának és a hatékonyabb kihallgatási módszereknek köszönhetően sikerült felderítenünk egy sor ellenforradalmi szervezetet és elszigetelten tevékenykedő ellenséges elemet. Habár a községek és falvak többségében azonosítottuk a gyanús személyeket, ezeknek a helységeknek az ügynökhálózattal való lefedettsége nem kielégítő szintű. Intézkedtünk, hogy járási szerveink a tartományi szervek támogatásával rövid időn belül orvosolják ezt a hiányosságot, és intézkedéseket hozzanak, hogy az összes községben kezdjenek hozzá a hírszerzési lehetőséggel bíró ügynökök beszervezéséhez. [Erre] főleg a jelenleg is folyó akciókhoz és a gyanús személyek összpontosulásának helyszínein [van szükség]. Bár a BM 70/1957. sz. parancsának alkalmazásával nagyrészt sikerült rekonstruálni a volt román és magyar pártok szervezeti felépítését és egyéni akciókat indítani azok ellen, akikre a rendelet előírásai vonatkoznak, eddig csak 60%-ban sikerült biztosítanunk minden akció informatív lefedettségét. E hiányosságok miatt sok akciót hónapok óta húzunk-halasztunk, anélkül hogy eredményeket értünk volna el.

A nyomozás serkentése érdekében intézkedéseket hoztunk ezek informatív lefedésére, számításba véve a követett személyek veszélyességének mértékét. Figyelembe véve, hogy operatív tisztjeink átlagosan 8 fős ügynöki hálózattal dolgoznak,⁹² ezek jó körülmények közötti irányítására és vezetésére, valamint az ügynökökkel való találkozás titkosságának biztosítására intézkedéseket hoztunk a régi konspiratív lakások ellenőrzésére, és e célnak megfelelő házak kijelölésére. Főleg vidéki környezetben [volt erre szükség], ahol ez a hiányosság hangsúlyozottabban fennmaradt, [emiatt] itt még alkalmazták az ún. félreeső helyeken való találkozás [elavult] gyakorlatát.

Vannak olyan esetek, amikor az operatív tisztek nem adnak konkrét feladatokat az ügynököknek, akik így informatív szempontból értéktelen anyagot szolgáltatnak, néha pedig visszautasítják a jelentéstételt, illetve azt, hogy írásba adják jelentésüket. Néhány kettős ügynök is akadt, aki szándékosan nem jelentett azokról az ellenforradalmi csoportokról, amelyekben tevékenykedett. Jellemző „Fekete” ügynök esete, akit elítéltek a temesvári Szoboszlay vezette felforgató csoportban való részvételéért, valamint „Tankó” esete, aki csak azzal a feltétellel egyezett bele, hogy dolgozzon [nekünk], ha elolvasás után visszakapja feljelentéseinek eredeti példányát. Említésre méltó, hogy a nekünk adott jelentéseiben az ügynök csak kismértékben foglalkozott az ellenséges elemek tevékenységével, inkább a rendszert rágalmozta. Ezt az ügynököt letartóztattuk.

Hasonló egy másik eset: vasúti baleset történt, és az ügynök jelentette, hogy az egész székelység forrong, mert a hatóságok nem fogantatosítottak megtorló intézkedéseket a pályaőr ellen (egy vasúti sorompónál szekeret ütött el a vonat). A székelyeknél szokásos, hogy Moldvába visznek mindenféle árucikket,⁹³ és onnan egyes spekulánsok bort hoznak, és a rendőrség megfogja őket. Az ügynök azt jelentette, hogy a hatóságok csak a székelyek ellen intézkednek, a románok ellen nem, és hogy a kormány éhhalálra ítélte a székelyeket.

Drăghici miniszter elvtárs: Az illető ügynök maga adta ezeket a híreket, vagy egyes ellenséges elemek részéről adta tovább?

[Kovács Mihály]: Ezeket a kijelentéseket ő tette az egyházi szertatások alkalmával. Csak 6 hónap késéssel fedeztük fel az ügyet, és ezért gyűlést tartottunk az teljes operatív személyzettel, ahol felolvastuk a jelentéseit.

Drăghici miniszter elvtárs: Ez azt jelenti, hogy az a tiszt, aki ezeket [a jelentéseket] kapta, maga is hajlamos volt ilyen sovíniszta megnyilvánulásokra.

[Kovács Mihály]: A járási parancsnoknak 6 embere van, de a feladatokat nem adták ki megfelelően, és nem ellenőrizték. Cerbu elvtársról van itt szó, akit nyugállományba helyeztünk. Az irányító és a kiképző munka [fent említett] hiányosságainak elkerülésére, és az operatív dolgozók hathatós támogatására a tartományi Igazgatóság vezetése az operatív dolgozóval együtt részt vesz az ügynökökkel való találkozókon.

⁹² Lásd a 95. sz. iratot.

⁹³ Értsd: mezőgazdasági termékeket.

A tevékenységünk általános javítására a BM [Tartományi] Igazgatóságának vezetése konkrét ellenőrzési és támogatási munkatervet állított össze, amely alapján 4 csoportban ellenőrizték a hírszerző-nyomozati munkát a tartomány székhelyén és 7 járási osztályon. Az elvégzett elemzés után feladatokat jelöltünk ki a tevékenység javítására. Az Igazgatóság vezetése közvetlen irányítása alá vonta a legfontosabb nyomozásokat, és támogatja az operatív személyzetet az akciók megfelelő [hírszerzési lehetőséggel bíró] ügynökökkel való lefedésében, valamint az ügynökök irányításában.

Azon tiszték ellen, akik a feladatok végrehajtásában nem voltak lelkiismeretesek, akik szélhámosok voltak, vagy akik rossz munkát végeztek, adminisztratív intézkedéseket hoztunk, 8 tisztet eltávolítottak a BM-től, és további ötöt 5–20 napos laktanyafogsággal sújtottunk. Azoknak az ösztönzésére, akik azt bizonyították, hogy lelkiismeretesen és kitartóan dolgoznak, 8 tisztet érdemrenddel, 2 tisztet érdeméremmel tüntettünk ki; 25 [tisztet] egyhavi vagy félhavi zsolddal jutalmaztunk.

Az előző időszakokkal szemben a munka javuló minőséget mutat, ami a letartóztatások számában és a folyamatban lévő, jó eredménnyel kecsegtető nyomozásokban mutatkozik meg. Így Marosvásárhelyen akció folyik egy nacionalista csoport ellen. A szervezet vezetője Zsigmond Sándor, az Imrédy-párt volt tagja, akiről azt jelezték, hogy ellenforradalmi tevékenységet folytat.⁹⁴ A csoport tagjai volt horthysta tiszték. Az ügynökök jelentéseiből nyilvánvaló, hogy a csoport célja a Román Népköztársaság államrendje elleni harc.

Udvarhely járásban a BM 70/1957. sz. parancsnak megfelelően felderítő nyomozás folyik Czell Benjámint református pap ellen, akiről a beépített ügynökhálózat azt jelezte, hogy sovíniszta nevelésben részesíti a fiatalságot, rágalmozza a népi demokratikus rendszert, és a mezőgazdaság szocialista átalakítása ellen uszít.⁹⁵

Marosvásárhelyen a 70. sz. parancsnak megfelelően követjük a volt elítéltet, és a Bubunak nevezett vasgárdista Teodor Mărgineanut, akiről azt jelezték, hogy egy ellenforradalmi célokkal tevékenykedő vasgárdista sejtet vezet. Az ügynökök által szállított informatív anyagokból kiderült: a szervezet tagjainak az a feladata, hogy kétfős csoportokba szerveződjenek, a csoportok ne ismerjék egymást, őrizzék meg a vasgárdista szellemet a tagság soraiban, és végső célként a megfelelő pillanatban hajtsanak végre ellenforradalmi akciókat. A nyomozásban három jó hírszerzési képességgel rendelkező ügynök dolgozik, akik beépültek az akció tárgyát képező személyek környezetébe.

Udvarhelyen felderítő nyomozást folytatunk egy magyar nacionalista csoport ellen, amit egy bizonyos Kállai [Kállay] Ernő vezet.⁹⁶ A csoport tagjai nacionalista

94 Az illető további sorsáról nincsenek információink.

95 Czell Benjámint (1904-?). A Dávid Gyula adatbázisában szerepel mint 1956 utáni politikai elítélt az ún. „Fosztó-csoportban”.

96 Kállay Ernő Béla (1915-?). A Dávid Gyula adatbázisában szerepel 1956 utáni politikai elítéltként. Letartóztatásának időpontja és az ellene meghozott ítélet ismeretlen.

érzelmeikről ismert értelmiségiek. Ahogy beépített ügynökeink jelentik, a csoport célja, hogy magyar nacionalista elemeket gyűjtsön maga köré, nacionalista és revizionista eszméket terjesszen és tartson ébren. Az akció során összeállítottunk egy tervet, célunk a csoport mindegyik tagja tevékenységének felderítése.

A marosvásárhelyi vasúti [részleg]ben ellenőrző nyomozás folyik a Ioan Moşneag volt vasgárdista fészek-vezető irányításával [működő] csoport ellen. A csoportban még kilencen vesznek részt, volt vasgárdista és román burzsoá pártok tagjai, akik az ügynökhálózat által szállított adatok szerint ellenforradalmi szervezetté alakultak volna. Céljuk diverziós tevékenység végrehajtása a szállításban, és nemzetközi konfliktus esetén az imperialista hatalmak aktív támogatása. Az akcióba két, hírszerzési lehetőséggel rendelkező ügynököt irányítottunk, és azt feltételezzük, hogy rövid időn belül sorra kerülhet a követett személyek letartóztatása.

A folyó akciókból és az ügynökhálózat jelentéseiből kiderül, hogy hangsúlyozottabb ellenséges tevékenységet a magyar nacionalista elemek, a római katolikus és más vallások reakciós képviselői folytatnak. Operatív szükségletként felmerült a szerveink előtt, hogy ezekben a problémákban minőségi beszerzéseket hajtsunk végre, hogy időben megelőzzük a kitervelt ellenforradalmi akciókat. A vasgárdisták az egyik alapvető problémánkat képezik, és mivel ebben a tartományban sokan vannak, szükséges az azonosított vasgárdista elemek aktív követése. Szükséges a hírszerzési munka fokozása a német nacionalista elemek között [is], akik főleg Régen járásban összpontosulnak.⁹⁷ Több ezer olyan [külföldre] menekült személyt sikerült azonosítanunk, akinek rokonsága itt él a tartományban: egyesek az ausztriai és nyugat-németországi emigráns-egyesületek vezetőségének tagjai, rokoniak és kapcsolataik lehetőséget adnak a nyugati államok titkosszolgálatainak ügynöktoborzásra [közülük]. Ebben a kérdéskörben is beszerzések történtek az utóbbi időben. Ezek során követjük a külföldre távozottakkal [fenntartott] gyanús kapcsolatokat, az esetlegesen létező hírsatornákat lehallgatjuk.

További ügynököket szerveztünk be a kapitalista országokból hazatelepültek követésére, ebben a problémában azonban fokoznunk kell [felderítő] munkánkat, hogy megismerjük tevékenységüket és terveiket. [Emellett] feladatunk, hogy folyamatosan kövessük az ipari létesítményekbe befurakodott ellenséges elemek tevékenységét, akik képesek szabotázsakciók, aknamunkák és diverziók végrehajtására. Fokoznunk kell hírszerzési munkánkat, főleg a tartomány területén található köztársasági szintű üzemekben.⁹⁸

A Magyar Autonóm Tartomány területén sok volt nagybirtokos összpontosul, aki vagy ebből a tartományból származik, vagy kényszerlakhellyel került tartományunkba más településekről. Különbőféle gazdasági ágazatokban dolgoznak, szüksé-

97 Az 1956-os népszámlálás szerint a Magyar Autonóm Tartományban 3.214 német nemzetiségű lakos élt, főleg a Szászrégen központú régeni járásban (1.857 fő). *Anuarul statistic al Regiunii Autonome Maghiare 1960 - A Magyar Autonóm Tartomány statisztikai évkönyve 1960*, Bucureşti, Direcția centrală de statistică - Direcția regională de statistică a R.A.M., 1960, 40-41. p.

98 Romániában köztársasági és helyi szintű ipari üzemeket tartottak számon.

ges a köztük folyó hírszerzési munka erősítése egy jobb minőségű ügynökhálózat megteremtésével, hogy megelőzhessük az általuk tervezett ellenforradalmi cselekményeket. Létezik még egy nagyszámú értelmiségi [réteg], akit áthatnak a nacionalista eszmék, [emellett] nagy létszámú diákság összpontosul Marosvásárhelyen. Ebben a [két] rétegben is meg kell erősíteni a hírszerzési munkát, mivel az utóbbi időben bebizonyosodott, hogy közülük sokan részt vettek ellenforradalmi akciókban vagy vezetőként, vagy támogatva más ellenforradalmi jellegű akciót.

Munkánkban értékes és állandó támogatást kapunk a szovjet tanácsadó elvtárstól,⁹⁹ aki tanácsaival nagyban hozzájárult tevékenységünk javításához, és a hírszerzési-operatív munkában a hibák kiküszöböléséhez. Hathatós segítséget kaptunk a tartományi és járási pártbizottságoktól, akiket tájékoztattunk a szerveink által végzett munkáról, ezek rendszeresen elemezték a [tartományi] BM által végzett tevékenységet. Számot vetve a sokoldalú feladatokkal, amelyek a szerveink előtt állnak, szükséges, hogy a tartományi Igazgatóság vezetése fokozza az ellenőrző és támogató munkát, hogy növelje az alkalmazottak hiányosságaival szembeni igényességet, és mozgósítsa teljes állományát a BM parancsainak és utasításainak maradéktalan végrehajtásáért, a hiányok kiküszöböléséért és a munka javításáért.

ACNSAS, fond Documentar, dos. 105, 81–96. f. Géppel írt román nyelvű jegyzőkönyv magyar fordítása.

109.

A Belügyminisztérium összefoglaló jelentése a Szoboszlai-féle Keresztény Dolgozók Pártjáról

Bukarest, 1958. [szeptember 1. után]

Nevezett Huszár József és Lukács István, ellenforradalmi tevékenységgel vádolt egyénekként szemben 1957. április 13-án nyitottunk vizsgálati dossziét a Temesvár tartományi Pécska járásban, 1957. június 6-án a vizsgálati dossziét átalakítottuk csoportos felderítő nyomozássá.

Ebben az akcióban a legfontosabb anyagokat a pécskai illetőségű „Iosif” ügynökünk szolgáltatta. Nevezett Szoboszlai Aladár római-katolikus papról, aki a Nagyszentmiklós járáshoz tartozó Óbébán teljesített szolgálatot, azelőtt pedig Pécskán, azt jelentette, hogy gyakran látogat el Pécskára, ahol Huszárral és Lukáccsal veszi fel a kapcsolatot és egy felforgató szervezetről tárgyal. Ettől a pillanattól kezdve „Iosif” ügynököt mindkét nyomozás során bevetettük, tekintettel arra, hogy Szoboszlai Aladárt már előzőleg is ellenőrző nyomozás alá helyezték a Nagyszentmiklós járási szervek.

⁹⁹ Az ötvenes évek végéig Romániában minden tartományi BM Igazgatóság mellett dolgozott egy-egy szovjet tanácsadó.